

Lege huls

Het nieuwe kabinet krijgt te maken met een beperkte financiële speelruimte. Uit het concept-regeerakkoord blijkt dat CDA en PvdA, behoudens het 'bijzondere jaar' 1990, de collectieve-lastendruk niet willen laten stijgen. Het financieringstekort moet terug naar 3,25% van het nationaal inkomen. De tijd waarin het noodzakelijk was om via beleidsombuigingen en harde bezuinigingen het financieringstekort naar beneden te brengen is echter voorbij. Gegeven de al in de CPB-prognoses verwerkte uitgavenstijgingen voor bij voorbeeld defensie en het Nationaal Milieubeleidsplan en een verwachte economische groei van 2,25% per jaar heeft een regering van CDA en PvdA nog zo'n f 4 mrd. te besteden boven de uitgaven bij ongewijzigd beleid.

CDA en PvdA grijpen deze financiële speelruimte dankbaar aan om de scherpste kantjes van het bezuinigingsbeleid van de kabinetten Lubbers-I en II bij te vijlen. Door precies midden tussen de gewenste extra uitgaven van PvdA en CDA door te laveren is er een compromis bereikt over de besteding van de f 4 mrd. Er komen enkele honderden miljoenen voor onderwijs, gezondheidszorg, milieu, bestrijding van de langdurige werkloosheid en voor de verbetering van de infrastructuur. Voor de koppeling tussen contractlonen en ambtenarensalarissen en uitkeringen wordt ruim een miljard uitgetrokken. De door de bezuinigingen meest getroffen beleidsterreinen wordt hiermee weer enige compensatie geboden.

Dat de f 4 mrd. wordt versnipperd over een grote hoeveelheid beleidsterreinen wijst er al op dat in het concept-regeerakkoord een duidelijk toekomstbeeld ontbreekt. Er worden geen duidelijke keuzen gemaakt en nauwelijks doelen gesteld. Hoe het beoogde kabinet zich gaat opstellen tegenover de voltooiing van de interne markt blijft onduidelijk. Door het ontbreken van doelstellingen dreigt het gevaar dat op veel beleidsterreinen ad-hoc-beslissingen worden genomen en onzorgvuldige afwegingen worden gemaakt. Bovendien is een duidelijk toekomstbeeld belangrijk om overheidsactiviteiten van de grond te krijgen die de economische groei op de lange termijn moeten waarborgen.

Nu er niet meer bezuinigd hoeft te worden om het financieringstekort omlaag te brengen, is de neiging groot het bestaande beleid te houden zoals het is en alleen in de nieuwe beleidsruimte eigen accenten te leggen. Deze ruimte ligt echter nog allerminst vast. Een tegenvallende economische groei, toch nog te laag geraamde uitgaven voor open-eindregelingen, wel geplande maar nog niet gerealiseerde ombuigingen en onverwacht hoge uitgaven als gevolg van de min of meer automatische koppelingen moeten, gegeven de financiële beperkingen, onmiddellijk tot bijstelling van het beleid leiden. De kans is groot dat dan juist het nieuwe beleid het slachtoffer wordt. In de afgelopen kabinetsperiode is bovendien gebleken dat in zulke gevallen vooral snel te realiseren en weinig protest oproepende ombuigingen worden gepleegd, in plaats van te bezuinigen op de minst zinvolle activiteiten. Een continue afweging tussen bestaand beleid en gewenst nieuw beleid vermindert dit gevaar. Het voorkomt tevens dat slecht bestaand beleid te veel prioriteit houdt boven belangrijker nieuw beleid. Net als voor bezuinigen ten bate van een lager financieringstekort is voor het verleggen van prioriteiten meer politieke moed nodig dan waarvan CDA en PvdA nu blijik geven. Als er een gedegen toekomstbeeld achter zit moet het echter aan de kiezers zijn uit te leggen.

Het ontbreken van een lange-termijnvisie blijkt onder andere uit het gebrek aan aandacht voor overheidsinvesteringen. Hiervoor worden nu enkele honderden miljoen

nen uitgetrokken, maar ze blijven op een historisch laag niveau. Overheidsinvesteringen zijn niet alleen een voorwaarde voor economische groei op de lange termijn, maar maken ook de staatschuld minder belastend voor toekomstige generaties. Wij schepen hen dan niet alleen op met de (rente-)kosten van onze consumptiedrift, maar stellen tegenover de kosten ook opbrengsten in de vorm van een beter opgeleide beroepsbevolking en goede infrastructuur.

Een ander beleidsterrein waar het gebrek aan een toekomstbeeld zich wreekt is het milieu. De groene groei krijgt in het concept-regeerakkoord opvallend weinig aandacht. Het Nationaal Milieubeleidsplan wordt uitgevoerd, maar de in het oog springende verkiezingsbeloften over vergaande CO₂-reductie worden niet nagekomen. Er komt slechts een kleine heffing, want anders loopt de lastendruk te veel op. Een merkwaardige redenering omdat een heffing juist alleen werkt als zij pijn in de portemonnaie veroorzaakt. Als je de inkomensverdeling niet wil beïnvloeden dan moet je de belastingtarieven aanpassen.

De werkloosheidsbestrijding is een van de weinige beleidsterreinen die wel is uitgerust met een doelstelling; elk jaar moeten er 100.000 banen worden gecreëerd. Het werkgelegenheidsbeleid is ook beter toegerust dan in de afgelopen kabinetsperiode. Er zijn goede ideeën over de aanpak van de langdurige werkloosheid. Als jongeren bovendien niet langer dan een jaar werkloos mogen blijven, moet nieuwe langdurige werkloosheid grotendeels te vermijden zijn. Net als bij eerder genoemde beleidsterreinen verschuilt de overheid zich echter in belangrijke mate achter de sociale partners. De mate waarin er nieuw beleid kan worden gevoerd en de ambtenarensalarissen en uitkeringen aan de lonen kunnen worden gekoppeld, zijn afhankelijk van een verantwoorde loonkostenontwikkeling. Het kabinet stelt zich daarmee wel erg afhankelijk op. Als het er niet in slaagt om via het enige beschikbare instrument – een verlaging van de collectieve-lastendruk – de lonen te matigen en de werkgelegenheidsdoelstelling te bereiken, kan de schuld in de schoenen van de 'desolidariserende' sociale partners worden geschoven.

Voor al de koppeling maakt het nieuwe kabinet afhankelijk van werkgevers en werknemers. Ze vormt een bedreiging voor de financiële ruimte die CDA en PvdA zichzelf hebben toebedeeld. Het nieuwe kabinet zou zijn beleidsvrijheid kunnen vergroten door de suggestie van vakbondseconoom Vos over te nemen. Een gedifferentieerde koppeling van de ambtenarensalarissen en verder alleen een koppeling voor langdurig werklozen en arbeidsongeschikten past helemaal niet slecht in het regeerakkoord. Door f 500 mln. te willen besparen met efficiencyverbeteringen bij de overheid geven de beoogde coalitiepartners al aan dat zij de arbeidsproductiviteit niet overal even hoog inschatten. En als je er op kan vertrouwen dat de werkloosheidsduur beperkt blijft, is een korte tijd niet meedelen in de groeiende welvaart niet erg.

CDA en PvdA hebben zich bij de formatiebesprekingen terecht financiële beperkingen opgelegd. Gecombineerd met een gebrek aan doelstellingen en het afschuiven van verantwoordelijkheden op de sociale partners leidt dit echter tot een zorgwekkende situatie. Het gevaar dreigt dat het bestaande beleid belangrijk nieuw beleid te veel blijft overschaduwen en er geen ruimte is om verkiezingsbeloften op het gebied van milieu, onderwijs en infrastructuur na te komen. De 'sociale vernieuwing' blijft zo een lege huls.

D.E. Ernste